

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 Oslo

Også sendt pr. e-post: postmottak@bld.dep.no og Elin.Ronningen@bld.dep.no

Deres ref.:
14/3734-1

Dok. nr.: 193500

Saksbehandler: Trude Molvik
tm@advokatforeningen.no

12.03.2015

Høring - NOU 2014:9 Ny adopsjonslov

1. Innledning

Vi viser til departementets høringsbrev av 4.12.2014 vedrørende ovennevnte høring.

Det er en prioritert oppgave for Advokatforeningen å drive rettspolitisk arbeid gjennom høringsuttalelser. Advokatforeningen har derfor en rekke lovutvalg inndelt etter fagområder. I våre lovutvalg sitter advokater med særskilte kunnskaper innenfor det aktuelle fagfelt og hvert lovutvalg består av advokater med ulik erfaringsbakgrunn og kompetanse innenfor fagområdet. Arbeidet i lovutvalgene er frivillig og ulønnet.

Advokatforeningen ser det som sin oppgave å være en uavhengig høringsinstans med fokus på rettssikkerhet og på kvaliteten av den foreslåtte lovgivningen.

I saker som angår advokaters rammevilkår vil imidlertid regelendringen også bli vurdert opp mot advokatbransjens interesser. Det vil i disse tilfellene bli opplyst at vi uttaler oss som en berørt bransjeorganisasjon og ikke som et uavhengig ekspertorgan. Årsaken til at vi sondrer mellom disse rollene er at vi ønsker å opprettholde og videreutvikle den troverdighet Advokatforeningen har som et uavhengig og upolitisk ekspertorgan i lovgivningsprosessen.

I den foreliggende sak uttaler Advokatforeningen seg som ekspertorgan. Saken er forelagt lovutvalget for familierett, arv og skifte Lovutvalget består av Ingrid Lång (leder), Hege Ramborg Elvebakk, Janne Karin Rasmussen, Simon Ladderud Stende og Roar Vegsund.

Advokatforeningen avgir følgende høringsuttalelse:

2. Bakgrunn

Høringsbrevet ber særlig om høringsinstansenes syn på forslaget til lovtekst og om dette er forståelig og klart.

Advokatforeningen vil generelt gi uttrykk for at lovforslaget anses svært brukervennlig og

forståelig. Det er brukt et moderne og lettfattelig språk, men etter Advokatforeningens syn er det nødvendig å klargjøre enkelte bestemmelser. Dette fremgår i nedenstående uttalelse.

3. Kapittel II Rettskilder og oversikt over nordisk rett

Det foreligger et omfattende regelsett nasjonalt og internasjonalt. Advokatforeningen er enig med departementet i at internasjonale konvensjoner, som Norge er bundet av, som for eksempel Haagkonvensjonen, må synliggjøres slik utkastet for eksempel legger opp til i artikkel 17.

4. Kapittel III Formålet med adopsjon

Advokatforeningen er enig i at det bærende element ved vurderingen av adopsjon fortsatt skal være hva som vil fremstå å være til barnets beste. Dette er også i tråd med internasjonale konvensjoner som Norge er bundet av. Advokatforeningen er derfor enig med adopsjonsutvalget om at loven bør ha en egen formålsbestemmelse som formulerer hva som skal være siktemålet med adopsjon. Advokatforeningen er enig i de verdigrunnlag som presenteres i lovens § 1. Advokatforeningen støtter også den lovendring som utkastet åpner opp for vedrørende voksenadopsjon, slik denne fremkommer i § 1 annet ledd og i § 16.

5. Kapittel IV Generelle vilkår for adopsjon og forhåndssamtykke

Advokatforeningen er enig i at det fremstår som avklarende at de materielle reglene om vilkårene for adopsjon samles i et eget kapittel.

En støtter videre utvalgets forslag om å foreta en oppdeling av «barnets beste» og kravene til oppfostring, slik dette fremkommer i utkastet §§ 3 og 4.

Når det gjelder kravene til adopsjonssøkere slik disse er presentert i §§ 4 og 5, er det ingen innvendinger fra Advokatforeningen. En støtter utvalgets klare kriterier for å kunne adoptere. Det samme gjelder for ensliges rett til adopsjon, slik dette fremkommer i lovens § 6. Hvorvidt det er riktig at det skal være en snevrere adgang for enslige å adoptere enn for par, er kanskje et mer åpent spørsmål og reiser enkelte etiske problemstillinger.

Advokatforeningen støtter utvalgets vurdering om at de sentrale kriterier for adopsjon skal fremkomme direkte av lovteksten, selv om de nærmere og underliggende krav også vil fremkomme av forskrift.

Advokatforeningen er enig i at lovgivningen bør inneholde et klart forbud mot vederlag i adopsjonssaker. Dette innebærer at intern rett vil være bedre i overensstemmelse med Norges internasjonale forpliktelser. Advokatforeningen er videre enig i at dette forbudet må gjelde både for nasjonal og for internasjonal adopsjon, slik at en forebygger risiko for menneskehandel.

Når det gjelder barnets rett til å bli hørt, slik dette fremkommer i § 8, fremstår det i sin form slik at det ligger innenfor de internasjonale forpliktelser som Norge er bundet av. Advokatforeningen støtter den tilnærming som er valgt hvor barnet gis anledning til å bli informert og til å uttale

seg, og hvor barnets modenhet vektlegges.

6. Del V Spesielle vilkår for nasjonal adopsjon

Kap 7 Adopsjon av spedbarn frigitt til adopsjon

§ 14 – Ingen merknader

Kap 8 Stebarnsadopsjon

§ 12 - Advokatforeningen er enig i at adgangen til stebarnsadopsjon bør utvides i forhold til lovendringen 25.04.2014 nr. 13, til også å gjelde der barnet har to juridiske foreldre. Barnets tilknytning til den forelder som adoptiv søkeren ikke har vært gift/samboer med, hensyntas greit ved at denne må samtykke der vedkommende har del i foreldreansvaret, og i andre tilfeller har uttalerett.

Videre støtter Advokatforeningen innføring av krav om minste oppfostringstid, og at dette bør fremgå av loven, og ikke som tidligere av en vanskeligere tilgjengelig praksis. Lengden på 5 år er passende. I de sjeldne tilfeller der oppfostring hos steforelder fortsetter etter samlivsbrudd/forelderens død, er det i barnets interesse at oppfostringstid fortsatt kan opparbeides. Det kunne fremgå tydeligere enn i lovteksten at de 5 årene ikke behøver å være opparbeidet på tidspunktet for samlivsbrudd/dødsfall. Men tanke på hvor sjeldent tilfellet antas å ville forekomme, kan det imidlertid være fornuftig å beholde ordlyden som foreslått, som en tydelig og lettfattelig bestemmelse om stebarnsadopsjon.

Kap 9 Adopsjon av barn unnfanget ved assistert befruktning

§13 – At det er behov for egen lovregulering, utover reglene for spedbarnsadopsjon, tiltres. Den foreslåtte fristen på 6 måneder fra fødsel til søknad fremsettes, er svært kort. En forutsetning for så kort frist må være at lovbestemmelsen gjøres kjent, og at lovteksten er lettfattelig. Hvis 6 måneders fristen oversittes, vil en være over på de ordinære reglene for stebarnsadopsjon, med krav om 5 års oppfostringstid. Ved et tidlig brudd mellom foreldrene vil det være uheldig. Norske myndigheter vil være involvert i prosessen med å få fastslått foreldreskapet etter barneloven for den ene parten, og bør i den sammenheng gis et informasjonsansvar.

Saksforberedelsen bør følge de vanlige reglene, og ikke være forenklet, dette i tråd med utvalgets forslag.

Kap 10 Fosterbarnsadopsjon

Advokatforeningen støtter at det ikke er behov for særregulering i saker om adopsjon der barnet bor utenfor hjemmet uten at barneverntjenesten har overtatt omsorgen.

Kap 11 Adopsjon av eget og adoptert barn

Ingen merknader.

Kap 12 Adopsjon av personer over 18 år

§16 - Advokatforeningen er enig i at en øvre aldersgrense ikke er nødvendig. De samme hensyn som en aldersgrense skulle ivaretatt, kan heller iakttas i den skjønnsmessige vurderingen av om adopsjon skal gis. Når formålet er å *bekreftede et bånd tilsvarende foreldre-barn* vil alder på adoptivbarnet veie tungt og aldersgrense blir overflødig.

Kravet om oppfostringstid bør være det samme som for stebarnsadoptjon, dvs 5 år, og ikke 6 år som i lovforslaget. Forskjellen på 1 år er så liten at loven heller bør ha ens frister. Regelverket for adopsjon vil da fremstå lettere tilgjengelig. Der tilknytningen ikke synes sterkt nok opparbeidet på 5 år før fylte 18 år, vil kriteriet «til beste for personen» være egnet til å fange dette opp.

7. Del VI - Spesielle vilkår for internasjonal adopsjon

Generelt

Advokatforeningen avga ultimo november 2014 høringsuttalelse til høringsnotatet: «*Forskrift om adopsjon av barn fra utlandet.*» Kommentarene til nærværende deler av NOU 2014:9 bes sett i sammenheng med høringsuttalelsen til forskriften.

Advokatforeningen gir generelt sin tilslutning til adopsjonslovutvalgets vurderinger i kapitlene 14 til 17. I relasjon til kapittel 14 vises spesielt til side 172 hvor det refereres til fjorårets endringer i adopsjonslovens § 16 e fjerde ledd om utvidelse av hjemmelen for å gi forskrift om utenlandsadopsjon, samt forskrift om adopsjon av barn fra utlandet av 30.01.2015 nr 72, som trådte i kraft 01.02.2015.

Til kapittel VI

Til § 17 Haagkonvensjonen og sentral myndighet bemerkes at Advokatforeningen er enig i at Haagkonvensjonen er et så sentralt instrument ved internasjonale adopsjoner at den bør løftes frem i lovteksten. Man er også enig i vurderingene rundt Haagkonvensjonens trinnhøyde ved at lovbestemmelsene «*så langt som mulig*» skal tolkes i samsvar med de reglene som følger av Haagkonvensjonen.

Hva angår § 18 - forhåndssamtykke til internasjonal adopsjon - vises til ovennevnte forskrift § 4. Advokatforeningen gir sin tilslutning til det som der fremgår knyttet til omfanget av samtykke og godkjenning fra faglig utvalg for barn som har fylt 5 år, søskengrupper med fler enn to barn og barn med spesielle omsorgsbehov. Advokatforeningen støtter for øvrig adopsjonslovutvalgets forslag om at søkere ikke bør kunne forhåndsgodkjennes til å adoptere barn med behov for spesiell støtte, jf. pkt. 15.3.3 på s. 187-188.

Til §§ 20 og 21 - adopsjon av barn som er bosatt i utlandet og adopsjon av barn som søkeren har tilknytning til - bes departementet vurdere om ordet «og» bør føyes til mellom de materielle vilkårene i henholdsvis annet og første ledd, slik at man gjør det helt klart at vilkårene er kumulative. Advokatforeningen er også enig i de avveininger som adopsjonslovutvalget gjør knyttet til adopsjon av ukjent barn i § 20 og kjent barn i § 21. Dette fordi man ser faren for eventuell økning i søknader om etterfølgende anerkjennelse av adopsjon gjennomført i utlandet uten forutgående forhåndssamtykke og risiko for økning i adopsjon av kjent barn utenom organisasjon, jf. pkt. 16.5.2 på s. 194 flg.

8. Del VII - Internasjonal adopsjonsformidling

Advokatforeningen er enig i at det bør være forbudt for privatpersoner å drive adopsjonsformidling og at organisasjonene må ha tillatelse fra Bufdir. Det bemerkes for øvrig at utkastet synes å være en videreføring av gjeldende regler, dog med noen tillegg og presiseringer, jf. NOU 2014:9 s. 405.

Til § 33 bemerkes at det synes fornuftig og lovteknisk gunstig å skille mellom tillatelsen til å drive en adopsjonsorganisasjon (driftstillatelsen etter utkastet § 33) og tillatelsen til å formidle barn fra et konkret land (formidlingstillatelsen etter utkastet § 34).

Til regelen om forbud mot urettmessig vederlag ved formidling av adopsjoner i § 35, ser Advokatforeningen det som riktig at så vel dette forbudet mot urettmessig vederlag ved formidling av adopsjoner som forbudet mot adopsjonsformidling i § 32, straffesanksjonerer i § 50. Man finner det også fornuftig at merknadene viser til at mottakeren av urettmessig vederlag eventuelt må kunne straffes etter korrupsjonsbestemmelsen.

Advokatforeningen er også enig i de generelle bemerkningene utvalget har knyttet til adopsjonsformidling, herunder at adopsjonssøkerne må ha forhåndssamtykke til internasjonal adopsjon før de kan kreve formidlingsbekreftelse fra adopsjonsorganisasjonene. Det pekes her på begrunnelsen for dette på s. 226 og 227 basert på mulig forgjeves lang utrednings- og godkjennelsesprosess, at valget av land kan være et moment i vurderingen av om søknaden skal avslås eller innvilges og at adopsjonsorganisasjonene uansett må vurdere søkerne i forbindelse med at formidlingsbekreftelse skal utstedes, og faren for at vurderingen vil kunne bli mindre omfattende dersom søkerne får formidlingsbekreftelsen først.

9. Del VIII - Myndighet og saksbehandling.

Adopsjonsloven er en viktig informasjonskilde for personer som ønsker å adoptere, og loven bør være utformet slik at det er mulig å få oversikt over regelverket uten spesielle forkunnskaper. Advokatforeningen ser det som positivt at saksbehandlingsreglene samles i ett kapittel. Av informasjonshensyn er det nyttig at forholdet til forvaltningslovens regler reguleres eksplisitt selv om det uten en slik presisering ville være klart at forvaltningslovens regler vil gjelde hvis ikke annet er fastsatt.

Advokatforeningen er enig i at adoptivforeldrenes plikt til å informere barnet at det er adoptert, videreføres fra nåværende lov, og at informasjonsplikten utvides til å gjelde informasjon om barnets etniske, kulturelle religiøse og språklige bakgrunn, slik det følger av utkastet § 42 første ledd. Lovfestingen av forvaltningens informasjonsplikt i bestemmelsens annet ledd er en positiv styrking av adoptivbarnets innsyns- og informasjonsrett. Særlig viktig vil disse bestemmelsene kunne være for innenlandsadopsjoner, der adopsjonsforeldrene lettere vil kunne holde adopsjonen skjult for barnet.

10. Del IX- Støtte og tiltak før og etter adopsjon.

Advokatforeningen støtter utvalgets forslag om at adopsjonsmyndighetene har ansvar for informasjon og kurs for adopsjonsforeldre som adopterer barn fra utlandet. Når barn er kommet til landet, foreslås det at familien har rett til 3 års oppfølging av rådgivere med spesiell kunnskap. Dette er nytt og kommer i tillegg til det alminnelige hjelpeapparatet. Retten lovfestes, men innholdet i oppfølgingen overlates til departementet gjennom vedtakelse av forskrifter for dette. Det gode er at oppfølging kan kreves inntil 3 år etter at barnet er kommet til Norge, jf. lovutkastet § 29.

I lovutkastet § 30 foreslås tilsvarende 3 års frist for plikt til å utarbeide eventuelle oppfølgingsrapporter til barnets opprinnelsesland.

Det er også nytt at lovutkastet foreslår at familier som adopterer barn fra utlandet, får lovfestet krav på økonomisk støtte, jf. lovutkastet § 31. Støtten gis når adopsjonen er formidlet gjennom adopsjonsorganisasjon, og forslaget er at støtten er 1 G, noe Advokatforeningen ikke har merknader til.

11. Del X, – Virkninger av adopsjon

Lovutkastets § 24 knesetter prinsippet om rettslig likestilling mellom adoptivbarn og andre barn.

Advokatforeningen ser det som en fordel at det nevnes direkte i bestemmelsen hvilke lovbestemmelser i andre lover som gjør unntak fra den rettslige likestillingen. Dette gir en tydeligere beskjed til borgerne om hvilke unntak som finnes, enn i dagens lov.

Utkastet § 25 regulerer de tilfeller hvor det foretas ny adopsjon av tidligere adopterte barn. Disse tilfellene skal følge reglene i § 24. Vilkårene for en ny adopsjon fremgår av § 15.

Det følger av § 25 første ledd annet punktum at ved ny adopsjon opphører barnets rettsstilling overfor de opprinnelige adoptivforeldrene. Advokatforeningen mener dette er en nyttig presisering. Regelen er i seg selv ganske selvsagt, ettersom den samsvarer med det overordnede prinsippet om at et adoptert barn aldri skal ha mer enn to foreldre.

Utkastet § 25 annet ledd, jf. § 5, gir en hensiktsmessig regulering av hva som har vært antatt som en riktig fortolkning i juridisk teori. Advokatforeningen mener imidlertid at det i bestemmelsen burde vært klargjort at barnet uansett ikke skal ha mer enn to adoptivforeldre. En slik

formulering kunne vært inntatt som et eget tredje ledd.

12. Kapittel XI – Interlegale spørsmål

De interlegale spørsmålene er kompliserte, men praktisk viktige for utenlandsadopsjon. Også disse reglene bør utformes slik at de kan leses og forstås av adopsjonssøkerne.

Utformingen av § 44 etterlater tvil om vilkårene i bestemmelsens a)-c) er kumulative eller alternative. Selv om det av spesialmotivene klargjøres at det dreier seg om alternative vilkår, blir bestemmelsen vanskelig å forstå uten at dette klargjøres i lovteksten. Advokatforeningen foreslår at dette presiseres, for eksempel ved bruk av ordet ”enten” i ”enten dersom”.

Advokatforeningen er enig i at det er behov for en sikkerhetsventil for de særlige tilfeller som ikke vil kunne la seg fange opp i lovteksten, slik det er foreslått i § 44 første ledd bokstav d. At ordet ”bosted” er valgt fremfor ”bopel”, jf. § 44, anser Advokatforeningen som heldig i det begrepet anses mer brukt i dagligtalen enn ”bopel”, samt at begrepsbruken i barneloven videreføres.

Advokatforeningen støtter videre den nye regelen i utkastet § 45 tredje ledd, som fastsetter at samtykkeregler for de opprinnelige foreldre/verger skal følge bostedslandets rettsregler, ved adopsjon av barn bosatt i utlandet.

Anerkjennelse av utenlandsk avgjørelse om adopsjon kan være et praktisk viktig spørsmål for adopsjonssøkere som eksempelvis adopterer fra eget opprinnelig hjemland, eller land de har særlig tilknytning til. Muligheten for en skjønnsmessig vurdering av om en utenlandsk adopsjon skal kunne anerkjennes i Norge, jf. utkastet § 46 tredje ledd, er imidlertid uklart utformet. Formuleringen om at Bufetat ”ut fra vilkårene i første ledd” (kan) ”avgjøre om en utenlandsk adopsjon anerkjennes i Norge etter reglene i første ledd” framstår i beste fall som forvirrende. Her må lovteksten kunne utformes mer konsist, selv om innholdet i bestemmelsen klargjøres noe ved utformingen av fjerde ledd.

Utkastet § 46 gir med sin utforming og videre lovhenvvisninger ikke et tilstrekkelig klart uttrykk for hvordan reglene om anerkjennelse av utenlandsk adopsjon skal forstås. Samtidig ser Advokatforeningen at det kan være utfordrende å angi reglene mer nøyaktig.

Utkastet § 47 om rettsvirkningene av utenlandsk avgjørelse, er også uklart utformet. Det heter i annet pkt: ”Bare en utenlands adopsjon som er anerkjent etter § 46 tredje og fjerde ledd skal uten videre legges til grunn av norske myndigheter”. Bestemmelsen klargjør ikke hva som gjelder for adopsjoner som anerkjennes etter § 46 første og annet ledd, og som ikke uten videre skal legges til grunn av norske myndigheter. Også her må lovteksten kunne utformes tydeligere, selv om bestemmelsens spesialmotiver klargjør hva som er ment.

13. Del XII – Straff

Advokatforeningen mener at det er nødvendig å straffesanksjonere enkelte uønskede handlinger

tilknyttet adopsjonsinstituttet, og støtter den foreslåtte utvidelsen angitt i utkastet § 50.

Særlig positivt er det at man strafflegger situasjoner hvor det er avtalt vederlag i adopsjonsøyemed, jf. § 10, idet man dermed kan møte handlinger hvor barn utsettes for bortføring eller handel med straff.

14. Del XIII – Økonomiske og administrative konsekvenser.

Adopsjonslovsutvalgets forslag til ny adopsjonslov har små økonomiske eller administrative følger. Advokatforeningen støtter de foreslåtte endringer i forhold til gjeldende adopsjonslovgivning og har ingen negative bemerkninger til kostnader som loven pådrar myndighetene. For det meste er det snakk om flytting av arbeidsoppgaver mellom offentlige myndigheter. Forslaget om støtte til utenlandsadopsjonssakene vil selvfølgelig belaste budsjettet, men Advokatforeningen støtter forslaget av hensyn til de berørte familier.

Vennlig hilsen

Erik Keiserud
leder

Merete Smith
generalsekretær